

COMPENDIU JURIDIC ASUPRA INDIVIDUALIZĂRII EXECUTĂRII PEDEPSEI ÎNCHISORII ȘI RESOCIALIZĂRII PERSOANELOR DEȚINUTE ÎN CONTEXTUL RESPECTĂRII DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI – studiu de caz¹

LEGAL COMPENDIUM ON THE INDIVIDUALIZATION OF THE EXECUTION OF PRISON PUNISHMENT AND THE RESOCIALIZATION OF DETAINEES IN THE CONTEXT OF RESPECT FOR FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS – case study

CZU: 343.85:341.231.14

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7874603>

Oleg PANTEA²

ABSTRACT. *This study presents a general analysis of the institution of individualization – as a form of execution of punishment, its theoretical and applicative value, the characteristic features, the resocialization of beneficiaries and the application methodology, in the context of respect for human rights. The hypothesis that laid this study is focused on ensuring an appropriate treatment for detainees according to their psycho-social and physiological personality features and compliance with the legal provisions in the process of planning and monitoring the execution of prison punishment. In this regard, the control of the execution of punishment must have a systemic/regular character and the planned measures must be proportional to the results of multidisciplinary evaluation by the penitentiary specialists. The purpose of resocialization is to make sure that we release in the social environment a person with a changed, prosocial behavior, a responsible person, who respects the law.*

This paper highlights the national and international legislative reflections on the individualization of the execution of punishment, the analysis of the existing norms and the aspects related to the practice of their application.

Keywords: *detainee, penitentiary institution, resocialization, recidivism, release from detention, individual features, punishment planning.*

REZUMAT. *În prezenta lucrare a fost supusă analizei generale instituția individualizării - ca formă a executării pedepsei, valoarea teoretică și aplicativă a individualizării executării pedepsei, particularitățile caracteristice, resocializarea beneficiarilor și metodologia de aplicare, în contextul respectării drepturilor omului. Ipoteza de la care s-a pornit în lucrare este asigurarea unui tratament pentru deținuți corespunzător trăsăturilor de personalitate psiho-sociale și fiziologice identificate și respectarea prevederilor legale la planificarea și monitorizarea exe-*

¹ Articolul a fost elaborat în contextul Proiectului Instituțional "Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului" în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică "Drept Public Comparat și e-Guvernare", Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova (cifru proiectului - 20.80009.1606.15)

² Oleg PANTEA, dr. conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova, e-mail: panteaoleg@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8790-5472

cutării pedepsei închisorii. În acest sens, controlul executării pedepsei trebuie abordat în baza unui caracter sistemic/regulat, iar măsurile planificate trebuie să fie proporționale cu rezultatele evaluării multidisciplinare din partea specialiștilor din penitenciare. Finalitatea individualizării este să ne asigurăm că liberăm un om cu o conduită schimbată în mediul social - pro-socială - o persoană responsabilă, care respectă legea.

Materialul evidențiază reflecții legislative naționale și internaționale privind individualizarea executării pedepsei, analiza normelor existente și aspecte de ordinea practicii aplicării lor.

Cuvinte-cheie: deținut, instituție penitenciară, resocializare, recidivă, liberare din detenție, particularități individuale, planificarea pedepsei.

Introducere. Executarea pedepselor privative de libertate are drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni și asistarea deținuților, în vederea reintegrării lor în societate. Pentru atingerea scopului relevant, acei implicați în procesele operaționale (specialiștii) trebuie să adopte măsuri de intervenție corespunzătoare în spiritul nevoilor sociale și respectării demnității umane a persoanelor deținute. Acest deziderat este prevăzut la art. 165 al. (2) Codul de executare, “Legislația execuțional-penală reglementează modul și condițiile executării pedepsei, determină mijloacele de corijare a condamnaților, stabilește modul de executare a măsurilor de siguranță și preventive, *având drept scop protecția drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, precum și acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială*” [1, art. 165]. Din conținutul acestei norme deducem clar misiunea pe care o au locurile de detenție/ penitenciarele: să asigure siguranța socială și să-i resocializeze pe cei care ajung acolo.

Privarea de libertate este pentru o perioadă determinată, scurtă sau lungă. După liberarea din penitenciar noi trebuie să ne asigurăm că am reușit să schimbăm conduita lui, din una infracțională în una pro-socială. Cu toate acestea, practica internațională demonstrează totuși o rată de recidivă destul de ridicată, în pofida măsurilor moderne de intervenție a angajaților din penitenciare. De exemplu, în România rata recidivei a crescut până la peste 45-50% [2, p. 295], aproape jumătate din numărul deținuților este formată din cei care au mai trecut prin experiența sistemului de justiție penală. În Republica Moldova nu s-a realizat o statistică oficială a recidivei în penitenciare, dar informațiile neoficiale relevă o rată de aproximativ 60% (aici depinde care formulă de calcul aplicăm).

Rezultate și discuții. Sistemul de executare a pedepsei închisorii (penitenciar) trebuie să ofere oportunități de formare și dezvoltare a comportamentelor pro-sociale în raport cu persoanele deținute și de tratament a tulburărilor de personalitate generate de infracțiunile comise, facilitând integrarea lor în societate. Această funcție poate fi realizată prin programe și activități de intervenție psihosocială și educațională. Funcția de custodiare nu este unica pe care trebuie s-o îndeplinească penitenciarele, iar întrebarea la care trebuie să găsim răspunsul este – cum resocializăm deținuții? Cum îi învățăm să trăiască fără infracțiuni? Prin ajutorul oferit în dezvoltarea lor personală, socială, educațională și profesională.

Unul dintre principiile fundamentale ale ramurilor de drept din ciclul juridico-penal este principiul individualizării pedepsei. Teoria dreptului penal distinge trei forme de individualizare a pedepselor: legală, judecătorească și administrativă [3, p. 36]. De fapt, acestea reprezintă etape consecutive pe care le parcurge justiția în cazul atragerii la răspundere și pedeapsă a persoanei făptuitorului. Ceea ce interesează cercetarea noastră este tocmai individualizarea administrativă sau execuțional-penală - punerea în executare a pedepsei cu închisoarea de către instituțiile penitenciare, care se referă la modalitățile concurente în care se execută pedeapsa aplicată de instanță. În doctrina rusă, individualizarea executării pedepsei se mai numește “lift social” (программа „социальные лифты для осужденных” [4, p. 214]), ca mecanism de planificare și urmărire a schimbării comportamentale.

Prof. de drept C. Bulai a definit individualizarea executării pedepsei sau individualizarea administrativă ca operațiunea de individualizare, efectuată de organele administrative de executare a pedepsei, ce privește executarea pedepselor și se realizează prin adaptarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate, în raport cu conduita condamnaților în locurile de executare a pedepselor [5, p. 64]. Observăm că autorul prezintă o concepție în *stricto sensu* al individualizării executării pedepsei, fiind pus accentul pe comportamentul deținutului pe perioada aflării în penitenciar. Nici nu putem nega conduita deținutului drept un factor important al individualizării executării, dar mai adăugim particularitățile de personalitate, nevoile identificate în urma evaluării, în măsura în care să obținem un portret complet al deținutului.

Individualizarea administrativă se referă atât la regimul nemijlocit de executare a pedepsei, activitățile de integrare socială, cât și la perioada de detenție efectivă, prin posibilitatea înlocuirii, de exemplu, a pedepsei închisorii cu liberarea condiționată (art. 91 Codul penal) sau cu alte forme de executare sau prin amnistie, grațiere (art. 107 și 108 Codul penal [6]). Controlul executării pedepsei și motivarea deținuților sunt la nivel egal de importante, mai mult, se complinesc una pe alta.

În acest sens, scoatem în evidență prevederile Părții a II, pct. 63 -1) din Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta, care stabilesc principiile generale în cazul tratamentului deținuților și vin să susțină punctul de vedere de la care a pornit cercetarea noastră: “Realizarea acestor principii *impune individualizarea tratamentului* și în acest scop un sistem maleabil de clasificare a deținuților în grupe; este deci de dorit ca aceste grupe să fie amplasate în așezăminte distincte, unde fiecare grupă să poată primi tratamentul adecvat” [7, pct. 63 -1].

Prin urmare, individualizarea executării pedepsei se realizează prin intermediul modificării măsurilor de pedeapsă (limitarea drepturilor) și aplicării mijloacelor de resocializare în dependență de conduita deținutului. Întreaga muncă în

penitenciar se bazează pe respectarea individualității persoanei și drepturilor sale. Principiul individualizării executării pedepsei penale presupune că, angajații vor adopta în raport cu deținutul metode de intervenție, care se potrivesc caracteristicilor sale psiho-sociale și fiziologice.

Individualizarea executării pedepsei este considerată cea mai “limpede” formă de executare. Admitem că, la etapa de examinare a cazului infracțiunii de către judecător studierea persoanei care a comis fapta este una relativ scurtă și se bazează în mare parte pe circumstanțele cauzei, pe când la etapa de executare, studiul specialiștilor din penitenciar este mai precis, mai real și se sprijină pe evaluări și observații sistemice ale personalității deținutului și, corespunzător, are posibilitatea de fiecare dată să intervină cu metode noi de integrare.

În ultimul deceniu asistăm tot mai mult la un proces de aliniere a practicilor statelor europene în domeniul resocializării deținuților, accentul fiind pus pe adaptarea pro-socială individualizată. Legea execuțional-penală națională prevede un șir de activități disponibile pentru resocializarea deținuților: activitatea educativă, instruirea generală, instruirea profesională, activitățile de creație, activitățile moral-spirituale și religioase, activitățile sportive, consiliere individuală, ș.a. În lumina Regulilor penitenciare europene [8] acest deziderat apare sub formă de norme pentru statele membre ale Consiliului Europei (Regula 28.1. “Toate penitenciarele trebuie să ofere deținuților acces la programe de învățământ cât mai complete, care să răspundă nevoilor individuale și aspirațiilor acestora”). Astfel, activitățile vor fi planificate în funcție de rezultatele evaluării particularităților de personalitate, metodelor psiho-pedagogice, în funcție de infracțiunea comisă, vârstă, nivelul de studii, specialitate, confesiune religioasă, de alte informații relevante.

Transformările care s-au scurs în sistemul administrației penitenciare în legătură cu intrarea în vigoare a Codului de executare și a Statutului executării pedepsei de către condamnați, cu modificările și completările ulterioare, mai recent a Legii nr. 300 cu privire la sistemul administrației penitenciare, au determinat necesitatea adaptării serviciilor specializate ale penitenciarelor cu noi metode de lucru. Drept urmare, a apărut necesitatea elaborării și stabilirii unui mecanism unitar de executare a pedepsei de către deținuți, cu modele de intervenție ce vor influența asupra reintegrării acestuia în societate și preluării comportamentelor pro-sociale.

Cadrul normativ național pertinent individualizării executării pedepsei este: art. 167 al. (1) Codul de executare, “executarea hotărârilor cu caracter penal se efectuează în baza principiilor legalității, democratismului, umanismului, respectării drepturilor, libertăților și demnității umane, egalității condamnaților în fața legii, diferențierii, *individualizării și planificării executării pedepselor penale*, aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și stimulării comportamentului respectuos față de lege”. Art. 219 al. (3) Cod de executare face

referință la Statutul executării pedepsei de către condamnați, “personalizarea prin diferențiere, *individualizare și planificare a executării pedepsei* este reglementată în Statutul executării ...”. Apoi, art. 242 al. (3) stabilește că, “procesul de educație a condamnaților se desfășoară ținându-se cont de particularitățile individuale ale persoanei condamnatului, în urma evaluării complexe și prognozării comportamentului, utilizându-se *forme individuale* sau în grup în baza metodelor psihopedagogice”.

Cu referire la **aplicarea normelor reflectate supra**, odată cu depunerea deținuților, serviciile de resort realizează evaluarea preventivă psiho-socială a personalității acestora și întocmesc un plan de executare a pedepsei, care include intervențiile coordonate ale administrației penitenciare. Planul poartă un caracter individual, se anexează la dosarul personal al deținutului și fiecare dintre angajații instituției penitenciare vor desfășura activitățile acestuia. Acțiunile din planul individual se vor regăsi în Programul individual al deținutului – cartea lui de vizită pe perioada detenției.

Planul individual nicidecum nu trebuie să reprezinte o formalitate, iar la stabilirea acțiunilor se vor lua în considerare toate informațiile relevante despre deținut, inclusiv și opinia lui. Angajații vor ține cont de rezultatele derivate din referatul prezentențial de evaluare realizat de către biroul de probațiune, în cazul în care acesta a fost întocmit până la condamnarea persoanei.

Acțiunile din planul individual vor răspunde exact nevoilor și riscurilor identificate, care se realizează printr-o evaluare multidisciplinară, având la bază trei paliere: educativ, psihologic și social. Este aproape imposibilă resocializarea fără cunoașterea particularităților individuale.

- Evaluarea educativă - se realizează prin analiza dosarului personal, a interviului; observația axată pe reguli de conviețuire, politețe, relaționare, igiena personală și colectivă;

- Evaluarea psihologică - se realizează prin analiza comportamentului infracțional - prognoza și diagnoza; analiza factorilor statici și dinamici, atitudinea față de victimă și infracțiune; modelul infracțional; evaluarea personalității - starea psihică la momentul evaluării, trăsăturile accentuate, nevoi psihologice relateate cu infracțiunea; teste psihologice.

- Evaluarea socială - se realizează prin ancheta de evaluare a nevoilor sociale; observația - fiind pus accentul pe evidențierea situațiilor în care este necesar suportul de asigurare a minimumului necesar, domiciliu/reședință, posibilitatea de încadrare în câmpul muncii.

Planul individual va fi adus la cunoștința deținutului, cu angajamentul scris de realizare a acțiunilor stabilite, care sistematic va fi monitorizat prin aprecierea gradului de implementare [9].

În același sens, pct. 409 din Statutul executării pedepsei de către condamnați stabilește că, “munca educativă cu condamnații se efectuează diferențiat, în

funcție de tipul penitenciarului și tipul de deținere stabilit, precum și în conformitate cu programul penitenciar model, programul penitenciar de bază al instituției și *programul individual al deținutului*” [10, pct. 409].

Individualizarea executării pedepsei deținuților este un proces complex și presupune nu doar planificarea unui anumit număr de intervenții, ci și monitorizarea realizării acestora pe parcursul perioadei de executare a pedepsei, cu aprecierea gradului lui de realizare. Finalitatea acestui proces rezidă în dezvoltarea la deținuți a sentimentului de responsabilitate, în a deveni cetățeni cu conduită pro-socială.

Metodologia de elaborare și implementare a planului individual de resocializare pentru condamnatul adult și minor a fost aprobată prin ordinul Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 34 din 31.01.2018 [11, ord. 34], iar modelul Programului individual de executare a pedepsei a fost aprobat prin ordinul Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 249 din 14.08.2019 [12, ord. 249].

Din analiza modelului aprobat, Programul individual de executare a pedepsei cuprinde șase secțiuni de bază:

Secțiunea I Date generale – stabilește informații generale despre deținut: nume, prenume, locul nașterii, starea civilă, studii, profesie, istoric social, religia, date despre rude, familie, mediul în care a trăit până la condamnare.

Secțiunea II Date despre antecedentele penale – relevă date despre comportamentul până la condamnare, aplicarea actelor de clemență, prejudiciul material, informații despre posibilitatea aplicării liberării condiționate înainte de termen.

Secțiunea III Tabelul acțiunilor planificate conform planului de resocializare – prevede descrierea și evidența acțiunilor pe anii calendaristici.

Secțiunea IV Acțiuni de resocializare planificate anual – descrie care intervenții psihosociale concrete vor fi aplicate la resocializarea deținutului.

O rubrică aparte este dedicată înscrierii convorbirilor individuale desfășurate cu deținutul și rezultatelor obținute la sfârșitul fiecărui an.

Secțiunea V Stimulări și abateri disciplinare – prevede evidența conduitei deținutului pentru perioada executării pedepsei, date despre măsurile de stimulare și măsurile de sancționare aplicate.

Secțiunea VI Evaluarea finală – descrie rezultatele evaluării deținutului înainte de eliberarea din detenție, gradul de resocializare, și-a schimbat sau nu conduita după participarea la activitățile programului [12, ord. 249].

Potrivit datelor oferite de Administrația Națională a Penitenciarelor, în 2018 au fost elaborate – 4472 planuri individuale, în anul 2019 au fost elaborate – 1894 planuri individuale, în 2020 – 1846 planuri individuale și în anul 2021 – 1236 planuri individuale. Disproporționalitatea cifrelor este argumentată de următoarele: în anul 2018 au fost cele mai multe planuri întocmite, dat fiind faptul că atunci a fost aprobată metodologia și s-au perfectat la majoritatea deținuților, iar

în ceilalți ani numărul a fost în descreștere datorită reducerii concomitente a numărului scriptic de persoane intrate în penitenciare/depuneri. Pentru informare, numărul total al deținuților în penitenciare la 01.01.2022 era de 6396 persoane, la 01.01.2021 – 6429 persoane, la 01.01.2020 – 6716 persoane și la 01.01.2019 – 6990 persoane [13]. Se observă și o descreștere anuală ne semnificativă a numărului persoanelor deținute.

În pofida eforturilor depuse de către serviciile penitenciare pentru realizarea schimbărilor de comportament ale deținuților, elaborării și aprobării metodologiilor de planificare individualizate a pedepsei, există totuși deficiențe mari în promovarea acestora: refuzul deținuților de a participa la programe, imposibilitatea de participare la programe a deținuților încadrați la munci remunerate și neremunerate, lipsa condițiilor materiale și logistică pentru posibilitatea derulării programelor, implicarea specialiștilor în alte activități decât atribuțiile funcționale directe (de exemplu, activități de regim), subcultura criminală, problemele de ordin social, ș.a. Supraaglomerarea penitenciarelor din ultimii ani, fluxul de condamnați, a determinat administrația instituțiilor să folosească încăperile destinate activităților de resocializare pentru spații de detenție și depunere. Aici se mai adaugă și fluxul, și insuficiența de personal, care au un impact semnificativ la realizarea scopului detenției. Motivarea deținuților de a participa la activități a fost parțial “rezolvată” (poate impusă), cu modificările și completările la art.91 al. (1) Codul penal, “Persoanei care execută pedeapsa cu închisoare i se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen *dacă a realizat programul individual de executare a pedepsei*, a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată, cu excepția cazului când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească, și dacă se constată că corectarea ei este posibilă fără executarea deplină a pedepsei” [6, art. 91]. Deci, legiuitorul a completat lista criteriilor pe care trebuie să le întrunească deținutul pentru a fi eliberat din penitenciar înainte de termen cu - îndeplinirea programului individual.

În același context, se impune o revizuire urgentă a politicii penale, prin aplicarea măsurilor alternative la detenție pentru unele categorii de infracțiuni mai puțin grave și ușoare. Or, tendința statelor occidentale din ultima perioadă, la care tinde să se alinieze și Republica Moldova, este decriminalizarea legii penale și aplicarea pe larg a pedepselor alternative detenției. Suntem printre țările care au cel mai mare număr de deținuți pe cap de locuitor. Primii pași au fost făcuți recent de Parlament, adoptând Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX de ani de independență, dar se cer suplimentar și alte măsuri, revizuirea componentelor infracționale pentru care este prevăzută expres închisoarea. Prognosticul efectelor legii privind amnistia este eliberarea a aproximativ 1700 persoane deținute în penitenciare.

În privința angajaților penitenciarelor, s-ar impune aprobarea unui pachet social motivațional (grija și pentru angajați) cu toate garanțiile necesare în virtu-

tea riscurilor excesive ale profesiei. Acesta este un subiect care merită a fi supus unei alte cercetări amănunțite, or resursa umană este principalul “motor” eficient în asigurarea funcționării normale a unui sistem/structuri/instituții.

În acest fel, eficiența recuperativă poate fi realizată, dacă prevederile legii privind executarea pedepselor sunt aplicate fără nici o abatere și administrația penitenciarelor a pus accentul în măsura posibilităților financiare și materiale, pe realizarea individualizării executării pedepsei închisorii. Temelia individualizării întotdeauna se fundamentează pe un sistem de evaluare bine pus la punct a situației condamnatului, precum și pe nevoile care trebuie identificate și realizate în perioada de detenție în penitenciar. Din momentul ce personalul specializat al penitenciarului cunoaște trecutul și prezentul condamnatului, raportul lui în mediul social, abilitățile, îi poate planifica activitățile recuperatorii, de reabilitare, totodată poate prognoza comportamentul lui, inclusiv după eliberare.

În **concluzii**, urmare a analizei informației prezentate supra, susținem următoarele:

1. Scopul pedepsei închisorii rezidă în siguranța socială și resocializarea persoanei deținute. Realizarea acestui deziderat este posibilă doar în cadrul unui proces individualizat de planificare și monitorizare a executării pedepsei.

2. Persoanelor deținute le sunt garantate toate drepturile și libertățile, cu excepția acelor care au fost restrânse prin hotărârea instanței de judecată.

3. Individualizarea executării pedepsei reprezintă punerea în executare a pedepsei închisorii de către instituțiile penitenciare, care se referă la modalități concurente în care se execută pedeapsa aplicată de instanță.

4. La temelia procesului de resocializare prin individualizarea executării pedepsei se află un sistem de evaluare multidisciplinară a situației persoanei deținute, identificând nevoile care trebuie satisfăcute pe parcursul aflării lui în custodia statului.

5. În sensul principiului individualizării executării pedepsei, personalul specializat va adopta metode de intervenție, care să se potrivească particularităților psiho-sociale ale deținutului.

6. Individualizarea este un posibil principiu mediator în aplicarea regimului penitenciar, este un regim mai personalizat în raport cu fiecare deținut.

7. Pedeapsa închisorii nu se execută în același mod de către toți deținuții, decât sub aspectul condițiilor generale prevăzute de lege.

8. Studiarea/analiza personalității deținutului trebuie să fie un proces continuu și sistematic. Această conjunctură este determinată de abordarea științifică a organizării procesului psiho-pedagogic, care presupune interacțiune permanentă pentru fiecare deținut.

9. Individualizarea executării pedepsei în instituțiile penitenciare a fost identificată de mult timp ca un factor valoros și decisiv în activitatea de resocializare cu succes a deținuților.

10. Prin individualizarea executării pedepsei, detenția va fi concepută nu numai ca un termen de pedeapsă, care condamnatul îl așteaptă să expire, dar și ca pe o cale de resocializare, unde acesta va adopta noi abilități în relațiile cu membrii societății.

11. Finalitatea acestui proces de individualizare este cultivarea la deținuți a sentimentului de responsabilitate, pentru a deveni cetățeni mai buni, care respectă legea și manifestă o conduită pro-socială după eliberarea din detenție.

Referințe bibliografice:

1. Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat la 24.12.2004. Publicat: în Monitorul Oficial Nr. 34-35 din 03.03.2005, art. 112. Republicat: în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 160-162 din 05.11.2010.
2. Dâmboeanu Cristina. *Fenomenul recidivei în România*. În: Calitatea vieții. Politici Sociale. XXII, nr. 3. 2011, p. 295-312.
3. Zidaru Petra. *Drept execuțional penal*. București: PRESS Mihaela, 1997.
4. Усманов Ильгиз Миншакирович. *Условно-досрочное освобождение осужденных к лишению свободы по законодательству России и практика его применения в Татарстане: диссертация кандидата юридических наук: 12.00.08 Казань, 2014. 214 с.*
5. Bulai Constantin. *Drept penal român. Partea generală*. Vol. II. București: Șansa, 1992.
6. Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial Nr. 128-129 din 13.09.2002. Republicat în: Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009.
7. Ansamblul de Reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta, aprobat prin Rezoluția nr. 663 C (XXIV) din 31.07.1957, Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite. [citat 01.11.2022]. Disponibil: <http://norwaygrants.anp.gov.ro/documents/12562/84827/Ansamblul+de+reguli+minime.pdf/c478546a-0724-4090-b5f9-7225145d265b?version=1.0>.
8. Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre ale Consiliului Europei, referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2. Adoptată de Comitetul de Miniștri, la data de 11 ianuarie 2006, în timpul celei de a 952-a reuniuni a Miniștrilor Delegați. [citat 25.10.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16804c8d9a>.
9. Scrisoarea de răspuns a Administrației Naționale a Penitenciarelor din 21.01.2022 la demersul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova.
10. Statutului executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărâ-

rea Guvernului 583 din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial Nr. 91-94 din 16.06.2006.

11. Metodologia de elaborare și implementare a planului individual de resocializare pentru condamnatul adult și minor, aprobată prin ordinul ANP nr. 34 din 31.01.2018.
12. Programul individual de executare a pedepsei, aprobat prin ordinul ANP nr. 249 din 14.08.2019.
13. Date statistice privind dinamica persoanelor private de libertate în perioada 01.01.2019-01.01.2022. [citat 25.09.2022]. Disponibil: <https://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant-date-statistice>.
14. Legea nr. 300 din 21.12.2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare. Publicată: în Monitorul Oficial Nr. 48-57 din 16.02.2018.
15. Osadciî Cornel. *Conceptul individualizării executării pedepsei cu închisoarea*. În: Revista Națională de Drept, nr. 2. 2009, p. 63-65.